

Využití přírodovědného projektu v preprimárním vzdělávání

Jana Ryšková

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jana RYŠKOVÁ**
Osobní číslo: **H10195**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství pro mateřské školy**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Využití přírodovědného projektu v preprimárním vzdělávání**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z přírodovědné oblasti a oblasti preprimární pedagogiky.

Příprava metodiky aplikační práce, stanovení cíle projektu.

Realizace přírodovědně zaměřeného projektu.

Vyhodnocení uskutečněného projektu.

Prezentace výsledků projektu, shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

LEBLOVÁ, Eliška. Environmentální výchova v mateřské škole. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0094-9.

ČINČERA, Jan. Environmentální výchova: Od cílů k prostředkům. Brno: Portál, 2007. ISBN 978-80-7315-147-8.

KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA. Předškolní a primární pedagogika. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-585-7.

PODROUŽEK, Ladislav a Jan JÚZA. Přírodověda s didaktikou pro primární školu. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004. ISBN 80-86473-72-4.

TOMKOVÁ, Anna, Jitka Kašová a Markéta DVOŘÁKOVÁ. Učíme v projektech. Praha: Portál, 2009. ISBN 078-80-7367-527-1.

DLOUHÁ, Jana a KOLEKTIV. Vědění a participace: Teoretická východiska environmentálního vzdělávání. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1656-8.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Monika Szimethová, PhD.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

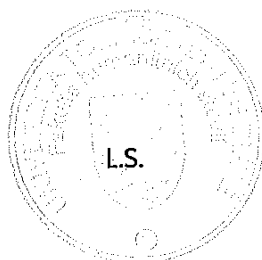
30. listopadu 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

3. května 2013

Ve Zlíně dne 6. února 2013

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 25.4.2013

.....
.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce Nazývaná „Využití přírodovědného projektu v preprimárním vzdělávání“ se zabývá teoretickým pojednáním o vztazích mezi člověkem, přírodou a kulturou, specifiky přírodovědného a environmentálního vzdělávání, poznávání a také projektovým vyučováním. Praktická část představuje přírodovědný projekt pro mateřské školy a jeho reflexi.

Klíčová slova: Přírodovědné vzdělávání, environmentální výchova, ekologická výchova, projektové vyučování, přírodovědný projekt

ABSTRACT

The thesis called: Use of Scientific Project in preprimary Education contains the theoretical treatise about relationships between man, nature and culture. Furthermore, I am dedicating to specifics of natural and environmental education and their aims. Thereafter, my thesis contains of treatises about learning about nature which is closely related to the actual project teaching. Practical part of my thesis contains of complete and detailed description of natural project. Layout of single days of the project and their reflection. At the end of my practical part, there are stated some recommendations for practice and further use in kindergartens.

Keywords: Science education, environmental education, project teaching, science projekt

Úvodem své bakalářské práce mnohokrát Mgr. Monice Szimethové, PhD. za velkou podporu v průběhu vypracování mé bakalářské práce a Prof. PhDr. Petru Gavorovi, CSc, za jeho motivaci. V neposlední řadě také děkuji paní Marii Gajdošové, za pomoc při realizaci bakalářské práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 FENOMÉN VZTAHU ČLOVĚK – PŘÍRODA - KULTURA	11
1.1 VÝZNAM TRVALE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE	12
2 PŘÍRODOVĚDNÉ VERSUS ENVIRONMENTÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	14
2.1 OBSAHOVÉ VYMEZENÍ V KURIKULÁRNÍCH DOKUMENTECH PRO MATEŘSKÉ ŠKOLY	16
3 POZNÁVÁNÍ PŘÍRODY DĚTMI PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	18
3.1 PROJEKTOVÉ VYUČOVÁNÍ JAKO FORMA POZNÁVÁNÍ A VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ.....	19
II PRAKTICKÁ ČÁST	22
4 PROJEKT POZNÁNÍ S ROSTLINAMI	23
5 REALIZACE PROJEKTU	24
5.1 TEMATICKÝ BLOK ZEMĚ	26
5.2 TEMATICKÝ BLOK ROSTLINA	33
5.3 TEMATICKÝ BLOK VZDUCH.....	38
6 REFLEXE	44
7 DISKUZE A DOPORUČENÍ PRO PEDAGOGICKOU PRAXI	46
ZÁVĚR	47
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	48
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	50
SEZNAM TABULEK	51

ÚVOD

Již řadu let se věnuji ochraně přírody, ale i globální problematice jako takové. Během svého studia na Fakultě humanitních studií jsem měla možnost dále svůj zájem rozšiřovat v oblasti vzdělávání a taktéž jsem měla možnost seznámit se s novými přístupy a pohledy na danou problematiku. Setkala jsem se s mnoha inspirujícími osobnostmi, které mi pomohly rozvíjet můj zájem a ukázat mi možnou další cestu. Vzhledem k novým pohledům a informacím jsem nabyla pocitu, že ve výchově dětí v mateřských školách neustále dochází nejen ke špatnému pochopení, ale i dezinterpretaci dané problematiky a že je třeba danou mezeru co nejdříve vyplnit. To jsou hlavní důvody, proč jsem si zvolila téma Využití přírodovědného projektu v preprimárním vzdělávání.

V teoretické části své bakalářské práce se věnuji vymezení přírodovědného vzdělávání, ale i ekologické a environmentální výchovy. První kapitola se věnuje problematice vztahů mezi člověkem, kulturním a životním prostředím. Zde je uvedena důležitost vzájemného pochopení a propojení, jak pro člověka, tak pro přírodu samotnou. V další části práce se věnuji pojmům jako přírodovědné vzdělávání, ekologická výchova a výchova environmentální. Významným je také propojení daných problematik s kurikulárními dokumenty pro mateřské školy. V poslední, tedy třetí kapitole se věnuji poznávání dětí a rozvíjení jejich vztahu k přírodě, které se dále budu snažit rozvíjet v praktické části. Také se zde věnuji projektovému vyučování, které považujeme za stěžejní při poznávání přírody.

Praktická část bakalářské práce představuje strukturu přírodovědně zaměřeného projektu a jeho následnou reflexi. Taktéž se zde zabývám diskuzím a následným doporučením pro praxi.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 FENOMÉN VZTAHU ČLOVĚK – PŘÍRODA - KULTURA

Pokud se chceme zabývat přírodou, musíme si především uvědomit, co to příroda vlastně je. V Ottově encyklopedii z roku 1908 (in Nátr 2011) se uvádí, že příroda je souhrn všech věcí, které nejsou výtvořem úmyslné činnosti. Jsou to věci v prostoru vnímané smysly, ale i smyslům nedostupné, zkrátka celý vesmír. Částí přírody je tedy i člověk. Co je přírodní, vyvíjí se samo podle zákonů vlastních, přírodních. Lubomír Nátr ve své knize z roku 2011 uvádí, že příroda byla vždy v dominanci, alespoň do přelomu 17. a 18. století, kdy se především díky průmyslové revoluci stal dominantním hlavně člověk. Od tohoto období dochází k neustálému a zejména na začátcích nešetrnému využívání, či dokonce zneužívání přírody v náš prospěch.

Lidé si neuvědomovali to, jak jsou na přírodě závislí a že tato možnost zisku nemusí být trvalá. Naše společnost vždy byla a bude závislá na přírodě a především na rostlinách, jež jsou nejdůležitější složkou pro život člověka. Ke svému životu na Zemi jsme vždy museli a budeme muset využívat veškeré přírodní bohatství, které se na Zemi vyskytuje. Pokud chceme, aby toto soužití mohlo trvat i nadále, je nutné, abychom vnímali a chápali svět kolem nás. Tím, že přírodní bohatství využíváme a v mnohem větším měřítku Zemi osídlujeme, dochází k tomu, že ji měníme. Pokud ale chceme něco změnit, je třeba, abychom Zemi nejprve poznali, teprve pak je možné naučit se být součástí celé této planety, kde se naučíme žít v sousedství nejen ostatních lidí, ale i samotné přírody a budeme moci žít vedle sebe, vzájemně na sebe působit tak, aby docházelo k co nejmenším ztrátám. Měli bychom především ale změnit chápání člověka a jeho pohled na svět jako takový.

Ve své podstatě existují tři různé pohledy, jakými člověk svět a své okolí chápe. Jde o antropocentrismus, biocentrismus a také trvale udržitelný rozvoj (Danek, 2011). Slovem antropocentrismus rozumíme směr, podle kterého se člověk chápe jako vrchol všeho stvoření, vnímá sám sebe jako nejdůležitější podstatu světa a vše, co se ve světě vyskytuje, má právo čerpat bez ohledu na jakoukoliv jinou podstatu než své vlastní potřeby (Szimethová, Wiegerová, Horká 2012). Antropocentrismus je pro lidský druh přirozený a do jisté míry i potřebný vzhledem k tomu, že lidé mají povinnosti ke svému druhu. Potřeby celého lidstva v pohledu člověka jsou pro jednotlivce většinou prioritní. V dnešní době ale lidé zapomínají, že tato „povinnost“ jim nedovoluje zapomenout na povinnosti vůči jiným, vůči celé planetě Zemi (Horká, 2000). Naproti tomu biocentrismus je směrem, který je přímým protipólem. Příroda je zde naopak považována za vrchol všeho, a tomu by se mělo jednání člově-

ka plně přizpůsobit. Tento filozofický směr je ovšem dalším hraničním. Za střední cestu těchto dvou směrů je považována teorie ekologická a TUR, který zajistí naplnění potřeb současné generace, aniž by byla ohrožena možnost naplnění potřeb generací příštích. Mohlo by se zdát, že tento styl života by mohl vést k pozastavení růstu naší společnosti, tento stav je však spíše popírán díky Organizaci spojených národů (OSN), která nechala sestavit komisi, jejímž úkolem bylo prozkoumat, zda ochrana životního prostředí nemůže zbrzdit ekonomický růst. Podle jejích výsledků však může dojít spíše k jeho urychlení. Trvale udržitelný rozvoj má podle závěrů Světového summitu v Johannesburgu z roku 2002 tři rozměry, a to sociální, ekonomický, environmentální. Důležité však je najít rovnováhu a soulad mezi všemi navzájem (Moldan, 2009).

1.1 Význam trvale udržitelného rozvoje

Je důležité nejen vnímat to, jakým způsobem člověk ovlivňuje přírodu a prostředí, ale je současně nutné pochopit zpětný ráz, který má jednání člověka opět na člověka. Tím, že ničíme přírodu, neovlivňujeme jen ji, ale především zdraví a vlastní život. Jedná se o aspekty, které nepoznáme v řádech měsíců, ale v řádech let, desetiletí, ale především století. Právě s vlivem na člověka úzce souvisí teorie trvale udržitelného rozvoje.

Současná konzumní společnost se velmi zasloužila o znečištění prostředí. Škodliviny a zejména toxické látky, které se lidským zapříčiněním dostaly do prostředí, ve kterém žijeme, se velmi odráží na zdraví nás všech. To je jedním z hlavních důvodů, proč je ekologická výchova a přírodovědné vzdělávání tak diskutovaným tématem.

Chemické látky negativně působící na lidský organismus rozdělujeme do několika skupin, a to podle typu jejich účinku (Bašta, Hrdlička, Kolářová, 2005):

1. Dráždivé účinky - účinky například chemikálií: na kůži, poleptání, účinky na dýchací systém, dušnost, dávení, bolest.
2. Mutagenní účinky - náhle vzniklá, neúměrná a trvalá změna vlastností, nebo organismu podmíněná změnou genetického materiálu buňky.
3. Alergenní účinky - nepřiměřená imunitní reakce organismu, která má nepříznivé důsledky pro organismus, následují místní či celkové patologické reakce organismu na chemické látky doprovázené alergickými projevy.
4. Teratogenní účinky - ovlivnění zárodku během vývoje zásahem zevního faktoru, který

svými účinky zasáhne do procesu dělení buněk, čímž dochází k hrubým malformacím orgánovým, skeletovým, funkčním.

5. Karcinogenní účinky - tyto účinky mají některé kovy, pesticidy, uhlovodíky, rozpouštědla.

6. Systémové účinky - účinky toxické látky ve větší míře na jeden orgán, který s tímto postihnutím nemusí zcela úzce souviset.

2 PŘÍRODOVĚDNÉ VERSUS ENVIRONMENTÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Vytvoření správného modelu chování je klíčové pro člověka žijícího v 21. století. Člověk by měl mít vytvořený kladný vztah k přírodě a ke svému okolí, ale i sám k sobě. K tomu, aby byl správně vytvořen tento model chování, je důležité vědecké chápání a zkoumání člověka, přičemž vědou v tomto případě rozumíme neustálé bádání a zkoumání dění ve světě. Důležité je zde rozlišovat správné od zavádějících informací a s nimi pak i dále pracovat. Získávání informací je základem pro rozvíjení kulturní gramotnosti, jejíž součástí je v neposlední řadě i přírodovědná gramotnost.

Přírodovědné vzdělávání se podílí na kulturní gramotnosti člověka. Takový jedinec má znalosti v oblasti kulturních hodnot, vědomostí, zručností i schopností ke komunikaci v rámci kultury. „Přírodovědné vzdělávání by mělo směřovat k dosažení co nejvyšší úrovně přírodovědné gramotnosti. Jejíž součástí je seznámení s vybranými vědeckými fakty, pojmy a procesy, z poznání metod a procedur vědeckého zkoumání a u pochopení úkolu vědy a technologie ve společnosti.“ (Held, 2010 in Kopáčová, Zentková, Zentko, 2011) „Přírodovědnou gramotností rozumíme způsobilost používat přírodovědné vědomosti k porozumění podstaty přírody a změn, které v ní nastaly v průběhu lidské činnosti.“ (Hegerová, 2003 in Kopáčová, Zentková, Zentko, 2011). Přírodovědnou gramotnost můžeme rozlišit ve čtyřech stupních na gramotnost nominální, funkční, pojmovou a vícerozměrnou (Szimethová, Wiegerová, Horká 2012).

Ekologickou výchovu Hana Horká (1994) uvádí jako nadřazený pojem pojmu environmentální výchova. Podle definice uvedené v její knize lze ekologickou výchovu chápat jako proces cílevědomého osvojování a rozvíjení ekologického poznávání, citlivosti a odpovědnosti, jež se promítají v chování a jednání jedince. Za důležité v ekologické výchově považujeme pochopení základních vztahů a jejich vzájemné podmíněnosti, tedy vztahů člověka, jeho činnosti, produktů a přírody. Autorka zde také uvádí oblast, kterou zahrnuje ekologická výchova, a tou je environmentální vzdělávání, kterou chápe jako všestrannou výchovu k odpovědnému vztahu k životnímu prostředí, k ekologicky šetrnému životnímu stylu a jednání člověka. Jan Činčera (2007) chápe environmentální a ekologickou výchovu jako dva oddělitelné pojmy. Ekologická výchova je dle něj spjata pouze s klasickým vyučováním bez nutnosti začlenit žáka aktivněji do procesu poznávání, k předávání poznatků slouží spíše knihy, pracovní listy a jiné obrazové pomůcky. Environmentální výchova má podle něj naopak větší působnost na smysly žáka nebo dítěte, a to v tom smyslu, že k získávání

poznatků využívá dítě přímého kontaktu s přírodou a světem kolem nás. Informace uvedené v metodickém pokynu MŠMT, představují ekologickou výchovu jako součást environmentálního vzdělávání. Terminologické vymezení tohoto pojmu z anglického překladu znamená environmental education, kde v překladu chápeme environmental jako životní prostředí a education jako vzdělávání, výchova nebo osvěta všech cílových skupin. Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta (dále jen EVVO) zahrnuje aktivity pro formální, neformální i informální učení zaměřené na oblast životního prostředí, přírodního, umělého i vytvořeného člověkem. EVVO v sobě zahrnuje nejen environmentální výchovu, ale i výchovu pro trvale udržitelný rozvoj, ekologickou výchovu a další. Zde jsou obsaženy rozvíjené klíčové kompetence tak, jak jsou definovány ve všech úrovních RVP v kontextu vzájemných vztahů mezi člověkem a životním prostředím. K realizování EVVO jsou doporučeny typy vzdělávacích metod a forem, které nejvíce podporují aktivizaci dítěte. Důležitou složkou je i přímá realizace výchovně vzdělávacího procesu ve venkovním terénu. Doporučuje se zejména zavádění kurzů, pobytových programů, výukové programy ve střediscích ekologické výchovy, školní ekologické programy, poznávání okolního prostředí v regionu. (metodický pokyn MŠMT k zajištění EVVO).

Cílem environmentální výchovy je rozvinutí zájmu u dítěte o přírodu, to, aby dítě bylo zvědavé a chtělo ji poznávat, ale zároveň ji do jisté míry i bránit a ochraňovat. Děti v předškolním věku ještě nemají dostatečně rozvinutou představu o ochraně přírody, a proč k ní vlastně má docházet. Utváříme zde základy vztahu k přírodě, a to především proto, že v dnešní době je oddělení od přírody stále patrnější a hlubší. V mateřské škole dítěti umožníme osobní zkušenost s přírodou, měli bychom dětem dát možnost prožívat přírodu všemi svými smysly. Dbáme na možnosti dětského vnímání, ale i přesto je potřebné je vést k vytváření správné představy o tom, jakou úlohu má lidská bytost v kontextu přírody. Na utváření postojů k životnímu prostředí působí tři složky ekologické výchovy, a sice složky vědomostní, dovednostní, prožitkové a postoje. (Leblová, 2012)

Činčera (2007) ve své knize uvádí tři hlavní cíle environmentální výchovy. Prvním cílem je posílení vědomí a porozumění provázanosti v oblasti ekonomické, sociální a ekologické, a to jak v oblastech venkovských, tak i v oblastech městských. Jako druhý cíl uvádí schopnost člověka poskytnout každému dostatek informací, měli bychom pomoci k dosažení hodnot, znalostí, názorů a odpovědnosti k životnímu prostředí. Třetím cílem, kterého bychom se měli snažit dosáhnout, by mělo být vytvoření nových vzorců chování jednotlivců,

ale i skupin a společnosti jako celku k odpovědnému a uvědomělému způsobu života a vstřícnému k životnímu prostředí.

2.1 Obsahové vymezení v kurikulárních dokumentech pro mateřské školy

Základním kurikulárním dokumentem je Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV), který nám vymezuje dílčí dovednosti, postoje a hodnoty, kterých můžeme dosahovat přírodovědným vzděláváním a environmentální výchovou.

V oblasti **Dítě a jeho tělo** je bezesporu úzce související vytváření zdravých životních návyků a postojů a také osvojení si poznatků a dovedností důležitých k podpoře zdraví. Při veškerých činnostech, které se v přírodě odehrávají, si uvědomujeme, jaký vliv má pohyb v přírodě na zdraví jedince. Dítě by se mělo dokázat bezpečně pohybovat nejen v mateřské škole, ale i při pobytu mimo ni.

V oblasti **Dítě a jeho psychika** se setkáváme s jazykem a řečí, ale i s poznávacími schopnostmi a funkcemi, psychickou zdatností, duševní pohodou a rozvojem intelektu. Tato oblast se zaměřujeme na popis vjemů z okolí, poznávání pocitů, které prožíváme. Popisuje pozorování, ke kterým v přírodě dochází, seznámení se s novými pojmy, a budeme tedy rozšiřovat slovní zásobu. Nabízí se možnosti pracovat ve skupinách, kde bude docházet k pozorování a nutnosti se domluvit ve skupinách.

Třetí oblast **Dítě a ten druhý** se zabývá zejména podporou utváření vztahů, jak s vrstevníky, tak s dospělými. Vztahy se dají dobře utvářet i v přírodě, pokud přírodní prostředí není pro tuto činnost dokonce ještě mnohem vhodnější.

Oblast **Dítě a společnost** se věnuje oblasti sociálně-kulturní. Děti se začleňují do pravidel soužití s ostatními, učí se aktivně podílet na utváření společné pohody v sociálním prostředí.

Poslední oblast **Dítě a svět** je přímo určena pro poznávání přírody a jednání člověka vůči ní. Zde je definováno, podporovat u dětí získávání elementárních poznatků o přírodě, kultuře a světě lidí, aby mělo povědomí o významu životního prostředí a jeho ochraně stejně jako ochraně zdraví, orientuje se v běžném životě, je zvědavé a má své zájmy. Dítě si všimá změn ve svém okolí, které umí přijmout a zejména se chová šetrně a ohleduplně k věcem i přírodě. (RVP PV. 2004)

Tabulka 1 / Vzdělávací oblasti

Oblast	Dítě a jeho tělo	Dítě a jeho psychika	Dítě a ten druhý	Dítě a společnost	Dítě a svět
Prvky přírodovědného vzdělávání, environmentální výchovy	<i>Zdravé životní návyky a postoje</i>	<i>Seznámení se s pojmy, popisy vjemů z okolí</i>	<i>Utváření vztahů v přírodě</i>	<i>Utváření sociálního prostředí, oblast sociálně-kulturní</i>	<i>Poznávání přírody a jednání člověka vůči ní</i>

3 POZNÁVÁNÍ PŘÍRODY DĚTMI PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Josef Heder (1994) ve své knize uvádí, že děti v předškolním věku, především pokud docházejí do mateřské školy, opouštějí výlučný vztah matka-dítě, čímž vznikají nové sociální vztahy, a to i mimo rodinu. S tímto úzce souvisí i skutečnost, že dítě začíná mnohem úžeji vnímat své prostředí. Tento věk podle něj přináší klíčové kontakty s životním prostředím a fixují se u dítěte zásadní postoje ke světu. Kontakt s přírodou je pro dítě něčím novým a díky tomu je dítě vůči přírodě bez předsudků. Teprve v pozdějším věku můžou být tyto předsudky pozorovány, děti je dávají najevo například štítním k žížalám, pavoukům a podobně. (Heder) Vzhledem k tomu, že veškerým zdrojem poznání dětí je jejich sociální prostředí, ale i proces záměrného působení na dítě, musíme neustále brát v potaz, jakým způsobem na dítě působí a co pedagog zvolí za vhodné. Důležité je neřízené a spontánní poznávání dětí, během něhož si dítě vytváří vlastní naivní představy. Jsou to představy o „fungování světa“, o člověku, přírodě, přírodních jevech a podobně. V současnosti jsou tyto dětské naivní představy z velké části ovlivňovány pomocí medií a prostřednictvím masové komunikace. Pravdou je, že se z televize, rádia a internetu mohou děti dozvědět mnohé informace, a to i často díky zábavným pořadům a podobně, ale například reklamy chápání dětí velmi matou. Děti kvůli klamům v reklamě mnohdy ztrácí představu o realitě, což ostatně neplatí jen u dětí, ale často je tento jev pozorován i u dospělých. V působení na děti má velký význam i vliv tradičních pohádek. Děti pak například vlka z pohádky o červené Karkulce vnímají jako „toho zlého“, ale neuvědomují si, jeho podstatný vliv jako predátor na přírodu (Kolláriková, Pupala, 2001).

Paní Eliška Leblová se ve své knize z roku 2012 přiklání k názoru, že předškolní věk je důležitý pro vytvoření základního vztahu k přírodě. K vytvoření tohoto vztahu je velmi podstatný přímý kontakt s přírodou, její pozorování a přirozený styk dítěte s ní. Předškolní věk je období, kdy mají děti tendence nevnímat přírodu jako mrtvý objekt, ale propůjčují jí lidské rysy. Dítě v tomto věku žije v přítomnosti, proto je pro něj problémem chápat souvislosti mezi příčinou a následkem. Díky tomu, že dítě žije „teď a tady“, by měl pedagog při výchově dítěte vycházet ze současnosti. Není žádoucí děti zahlcovat nereálnými, kreslenými postavami, příběhy a skutečnostmi, které pro ně nemají žádný praktický smysl. Vhodnější je dát dětem skutečné prožitky, učit je vztahům k reálným věcem, prožívat reálné a vlastní příběhy. Pro děti předškolního věku je důležitá aktivita, jejich vlastní poznání, experimentování a pozorování skutečností, které je samy zrovna zaujaly. Pokud bude učitel při výchově dítěte otevřen jeho aktivnímu poznávání a pozorování, může si dítě smysl pro

poznávání nových věcí uchovat na celý život. Tento faktor může dětem pomoci přejít v budoucnu z fantazijního světa, kde je vše možné, ale nelze to předvídat, do světa faktů, informací. Pokud bude dospělý jedinec ukazovat dítěti krásy přírody, dítě bude samo chtít tyto „krásy“ zachovat a chránit. Zde je patrná tolik důležitá role dospělého člověka. Dítě totiž velmi zaujme, pokud se dospělý dokáže pro věc opravdu nadchnout, a tak „přenést“ na dítě schopnost žasnout a divit se. Role dospělého by se měla změnit na průvodce a dítě samo by mělo být tím objevitelem a odhalovat nové. Děti v předškolním věku se neučí tak, že si něco přečtou v knize, ale naopak tak, že něco skutečně prožijí.

3.1 Projektové vyučování jako forma poznávání a vzdělávání dětí

Není snadné, ani jednoznačné vymezit, co je to projekt. Různí autoři (Šimoník, Adams, Žanta, Příhoda) zdůrazňují různé znaky, pro někoho je základem výstup projektu, pro někoho skupinová práce, jinému může zas přijít nejdůležitější smysluplnost činnosti. Nejvhodnější je ovšem umět spojit všechny části do jednoho celku. Přiklonila k definici uvedenou v knize pana Josefa Maňáka a Vlastimila Švece z roku 2003, kde se uvádí, že „projektovou výuku můžeme vymezit jako komplexní praktickou úlohu (problém, téma) spojenou se životní realitou, kterou je nutno řešit teoretickou i praktickou činností, která vede k vytvoření adekvátního produktu.“

Před přípravou projektu by si pedagog měl ujasnit mnoho věcí, mezi ně patří i uvědomění si, jaké typy projektu můžeme realizovat v mateřské škole. Já jsem se ve své práci rozhodla pro dělení typů projektů, které jsou uvedeny v knize paní Jany Coufalové z roku 2006, která projektové vyučování rozděluje podle:

- **Účelu projektu**

Projekty mohou vést k estetické zkušenosti, jejich cílem může být získávání nových zkušeností, nebo procvičování dosavadních znalostí a dovedností v praxi.

- **Organizace**

Projekt může být realizován v rámci jednoho předmětu, ale také může prolínat vyučování předmětů jiných. Stejně tak, se může uskutečnit i mimo výuku, nebo projektovým dnem se může stát jeden den v týdnu.

- **Délky trvání**

Pokud se zde zaměříme na trvání projektu, autorka uvádí tři typy, a to krátkodobé, kdy je projekt realizován během jednoho dne, projekty střednědobé, které jsou rea-

lizovány v rámci několika dní až týdnů, a projekty dlouhodobé, jejichž realizace může probíhat v rámci i několika měsíců nebo celého roku.

- **Místa konání**

Projekt může probíhat ve třídě, v prostorách školy, ale i mimo ni. Stejně tak, může vzniknout projekt, na němž budou děti pracovat doma. Tato domácí práce pak bude navazovat na práci školní a může se stát dalším podnětem.

- **Navrhovatele**

Projekt může vzniknout přirozeně. Vycházej z aktuální situace ve třídě, takovému typu říkáme spontánní projekt. Další skupinou jsou umělé projekty, ty jsou připravované pedagogem.

Dále bychom měly před samotným vznikem projektu znát, jeho průběh, nebo postup, kterého se pedagog bude při psaní projektu držet. Zde jsem se opět nechala inspirovat knihou od pana Maňáka a Švece (2003), kteří dělí realizaci projektu do několika fází:

- 1. Stanovení cílů**

Pomohou pedagogovi určit si vhodnost a realizovatelnost projektu vzhledem k podmínkám. Dle mého názoru by v první fázi projektu učitelé mateřských škol měli využít motivaci dětí, seznámení s literaturou, ale i diskutování o daném tématu.

- 2. Vytvoření plánu řešení**

Pedagog si získá představu o plnění daných úkolů o jejich realizaci, může sem zahrnout i přesný plán od spotřeby materiálu až po kalkulaci nákladů. Také si zde ujasní typ produktu a jeho pozdější realizaci.

- 3. Realizace projektu**

Dochází k realizaci činností, které mají zajistit očekávané výsledky, provádí se pozorování, organizování exkurzí, pořizování dokumentace atd.

- 4. Vyhodnocení uskutečněného projektu**

Opírá se o sebekritiku, sebehodnocení, posouzení přínosu jednotlivých aktivit, ale i celku, seznámení veřejnosti s konkrétními výstupy a vzniklým produktem.

Projektové vyučování je metoda, při které dochází k využití získaných poznatků ihned. Jedná se o jeden z hlavních kladů, které může poskytnout. Podnítky aktivitu dětí a zaměřuje se na řešení problémů z praktického života. Spojení se životní realitou se ještě umocňuje, pokud k realizaci projektu dochází mimo prostory školy, což je aspekt, kterého můžeme

nejvíce využít u přírodovědného vzdělávání. Projektové vyučování je taktéž vhodné využít k tématům zabývajících se mezilidskými vztahy, mediální výchovou, ale i globální výchovou celkově.

V přírodovědném vzdělávání a environmentální výchově bychom mohli projektové vyučování zvolit jako vhodnou metodu, pro získávání vědomostí a dovedností ze všech oblastí vzdělávání, které definuje RVP PV.

Oblast **dítě a jeho tělo**, zde bychom mohli zařadit projekt zaměřený na pohybové aktivity.

Oblast **dítě a společnost** je vhodná pro zařazení projektu, zaměřujícího na multikulturní výchovu, ale třeba i na poznávání kulturního prostředí.

Dítě a jeho psychika, je oblastí vhodnou pro projekty podporující zdravé životní návyky, podpory zdraví u dětí.

Vzdělávací oblast **dítě a ten druhý**, je vhodná pro projekty podporující vztahy ve skupině.

Oblast **dítě a svět**, je nejvhodnější pro poznávání přírody, kultury a světa lidí, zde by pedagog mohl začlenit i mediální výchovu, environmentální výchovu.

.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 PROJEKT POZNÁNÍ S ROSTLINAMI

Projekt je navrhnout se zaměřením na přírodovědné vzdělávání, jejíž součástí chápeme i výchovu environmentální. Která bude zahrnuta vždy po dvou dnech návazného tématu. Cílem projektu je, aby mezera, kterou jsem ve výchově dětí předškolního věku zpozorovala během mého studia, byla zaplněna. Aby pedagogové mateřských škol získali nový náhled na přírodovědné vzdělávání v mateřských školách. Projektové vyučování není o získávání nových informací pasivně, ale je zde důležité objevování dětí. Projekty ve třídách výrazným způsobem ovlivňují spolupráci, ale jsou také vhodné pro rozvoj fantazie dětí.

Název projektu: Poznání s rostlinami

Věk dětí: 3 – 6

Počet dětí: 20 - 25

Typ projektu: Střednědobý

Doba konání projektu: Projekt má trvání devět dní, projekt se realizuje v jarním období.

Zdůvodnění potřeby projektu: Rozvíjet lásku dětí k přírodě a environmentální citění. V mateřských školách se výrazným způsobem zlepšila nabídka týkající se environmentální, ekologických, ale i přírodovědných projektů, jejich záměry jsou nicméně stále nevhodně chápány, protože se většina pedagogů z mateřských škol stále přiklání k „učení“ dětí o přírodě. Záměr, o který se tyto projekty snaží, je však odlišný, a sice chápání dětí v kontextu přírody. Proto jsem zaměřila svůj projekt především na přímé poznávání a objevování v přírodě samotné.

Cíle projektu: Cílem projektu bude rozvoj lásky k přírodě a vytvoření úcty k ní, rozvine se vědomí o rozmanitosti přírody a pocit odpovědnosti za životní prostředí, seznámíme se s přírodou a jejími souvislostmi.

Navrhovaný produkt projektu: Produktem bude portfolio činností dětí, sestavené z kreseb a výtvarných projevů dětí, zachycující činnosti, realizované během projektu. Následně budou portfolia vystavené v prostorách MŠ.

5 REALIZACE PROJEKTU

Projekt je navrhnout pro mateřské školy, jeho délka je devět. Realizace proběhla začátkem měsíce dubna. Tématem projektu je přírodověda a ekologie, osnovu projektu představuje rostlina. Projekt je rozdělen na tři navazující etapy, vždy rozděleny na tři dny. První tři dny se zabýváme kořenovým systémem a také půdou, další tři dny rostlinami obecně, poslední tři dny se zabýváme fotosyntézou a vzduchem. Poslední, čili devátý den je vyhrazen pro evaluaci projektu s dětmi.

Výsledným produktem je portfolio činností a následná výstava dětských kreseb. Po každé úspěšně splněné etapě s dětmi malujeme činnosti, které je během této etapy zaujaly, bavily, nebo to, co si nejlépe pamatují. Výsledné obrázky vystavíme a posléze je zařadíme do portfolio, které bude přístupné k nahlédnutí rodičům, učitelům i dětem. Výstava se koná v prostorách mateřské školy, její součástí je poster, který jsme s dětmi vyrobili první den konaného projektu, součástí této výstavy jsou fotografie pořízené během realizace projektu.

Plánovaná realizace je provedena v mateřské škole, která se nachází v malé obci na úpatí Chřibů. Mateřská škola, ač je ve střední části vesnice, má mnoho možností přímého výletu do přírody. Asi dvě minuty chůze od budovy mateřské školy se nachází cyklostezka, která rozděluje les a louku, dále je zde možnost jít na polní cestu, či přímo do lesa, a to hned po opuštění budovy školy. Mateřská škola má dvě třídy rozděleny podle věku. Třídou Koníci, kde je projekt realizován, navštěvují děti ve věku tří až šesti let, pouze jedno z dětí je ve věku tří let, do této třídy je zařazeno pro lepší adaptaci (ve třídě je starší sestra). V současné době mají odklad tři děti, které již v létě nastupují do školy, z nynějšího ročníku předškoláků nenastupují do školy dvě děti. Jeden chlapec má diagnostikovanou těžkou formu epilepsie, množství užívaných léků je patrné na jeho snížené pozornosti a zhoršené motorice. Podle slov paní učitelky je ve třídě několik hyperaktivních dětí, nicméně u nich nebylo provedené vyšetření a hyperaktivita nebyla diagnostikována. Logopedické péči je zde věnována velká pozornost vzhledem k výslovnosti a celkovému slovnímu projevu dětí. Děti v této třídě jsou velmi tvořivé a nápadité, zvládají již dramatizovat pohádky, vyprávět krátký příběh, začínají improvizovat. Nezřídka vystupují na kulturních akcích obce, škola se často účastní různých krajských akcí. Většina předškolních dětí nemá problémy se samostatností a sebedůvěrou, je potřeba více se zaměřit na sebeovládání a zklidnění a také na zmírnění agresivity u dětí. Většina dětí, i mladších předškolního věku, je dobře začleněna

do kolektivu, více pozornosti v této oblasti je zapotřebí u tříleté dívky, která se drží své starší sestry navštěvující stejnou třídu - odpoutat se od sestry je pro ni velkým problémem.

V tabulce 1 můžeme vidět, rozdělení projektu do tří tematických bloků. Každý blok je složen ze tří dnů, během kterých je realizován projekt na dané téma. Dále jsou zde shrnuty aktivity, kterým je daný den věnován.

Tabulka 2 / tematické bloky

TEMATICKÝ BLOK	TÉMA	AKTIVITY
1. tematický blok Země	Seznamujeme se s rostlinou	Seznámení s projektem
	Pozorujeme v přírodě	Pozorování rostlin, kořenové soustavy a žížalí farmy
	Chráníme naši zemi	Pokus s pískovým filtrem
2. tematický blok Rostlina	Co je to rostlina?	Vycházka do přírody, pozorování rostlin
	Jaké rostliny známe	Poznávání rostlin v okolí
	Proč chráníme rostliny?	Pokus s karafiátem
3. tematický blok Vzduch	Vzduch	Dechové cvičení, povídání o vzduchu
	Včelky	Povídání o včelách a jejich užitku
	Dýchejme čistý vzduch	Vycházka do přírody, rozhovor o ovzduší

5.1 Tematický blok země

První tři dny projektu se budeme zabývat půdou jako složkou důležitou pro život rostlin. Podrobně se seznámíme s kořenovým systémem, živočichy žijícími v půdě, jež úzce souvisí se životem rostlin a ochranou životního prostředí, tedy ochranou půdy.

Tabulka 3/struktura 1. dne

SEZNAMUJEME SE S ROSTLINOU	
Cíle	Seznámení s projektem Znát základní stavbu rostliny Uvědomit si souvislosti mezi jednotlivými vztahy mezi rostlinou, půdou a vzduchem
Metody	Slovní - vyprávění Praktických činností
Organizační forma	Řízená činnost Skupinová
Aktivita	Rozhovor v komunitním kruhu o projektu Vytvoření posteru rostliny za pomoci prstových barev
Pomůcky	Arch papíru (vhodný ke kresbě), barvy, kbelík s vodou, hadry

Postup realizace

První den si s dětmi v komunitním kruhu povíme o programu, který nás bude čekat. Vytvoříme si s dětmi poster rostliny, který budeme často používat jako názornou ukázkou, navíc bude po celou dobu vystaven ve třídě dětí.

Vytvoření posteru

Na výrobě posteru budou pracovat samozřejmě i děti. Na papír předpokládané velikosti A1 předkreslím obrys koruny stromu, kmen a kořenový systém. Tento poster si poté s dětmi dokreslíme tak, že si připravíme prstové barvy, štětce a bavlněné hadry na setření barev.

Poster si s dětmi rozložíme podle místa na stoly, popřípadě na zem. K posteru budeme přicházet s menšími skupinkami dětí, ty si budou namáčet ruce do prstové barvy a za použití dlaní budou obtiskovat ruce do koruny stromu, tak aby dětské ruce v tomto posteru představovaly listy stromů.

Vytvořený poster se vystaví ve třídě nejlépe tak, aby byl dobře dostupný dětem i nám a abychom jej měli stále na očích. Budeme jej doplňovat postupně vždy po skončení jedné etapy (země, rostlina, vzduch), pomocí brainstormingu budeme na poster přidávat znalosti, které si děti osvojily během dané etapy. Můžeme zde využít obrázky předem nachystané, které budou děti vybírat, vždy si o obrázku v krátkosti povíme, poté jej dané dítě na poster, a to přesně na vyhrazené místo (po první etapě to bude kořenový systém), přilepí. Můžeme využít i obrázky, které namalují děti předem, popřípadě mohou malovat rovnou do posteru.

Reflexe

V komunitním kruhu jsem se dětí dotazovala, jakou mají představu o stavbě rostliny a jaké různé rostliny máme. Bylo potřeba si ujasnit, co to slovo rostlina znamená. Chtěla jsem, aby si děti samy zvolily druh rostliny, kterou poté společně namalují. Děti se rozhodly pro květinu. Ke stolečkům jsme si posedali po skupinkách, které jsem určila. Zatímco jedna skupinka dětí malovala část rostliny, další dvě skupinky dětí měly za úkol namalovat jakoukoliv rostlinu, která se líbí jim (Tyto obrázky nebyly určeny pro nástěnku a následné portfolio, ale děti si je směly vzít domů.). Konečný výsledek rostliny sice nebyl natolik realistický, ale barvy i tvar rostliny si zvolily děti samy. Já jsem jim do jejich volby nechtěla příliš zasahovat. Cíle, které byly na začátku stanoveny, byly splněny. Poslední cíl, a to uvědomění si souvislostí mezi vztahy v přírodě nebyl rozvinut plně, proto se pokusím navázat na danou problematiku ještě během některého z příštích dní. Během pozorování dalšího dne, budeme pracovat přímo s kořenovou soustavou rostliny, názorná ukázka, by mohla dětem lépe umožnit náhled na danou problematiku.

Tabulka 4 / struktura 2. dne

POZORUJEME V PŘÍRODĚ	
Cíle	Umět popsat vzhled kořenové soustavy a jeho funkci Vysvětlit vzhled žížal a činnost žížal
Metody	Slovní- vyprávění Alternativa: Pozorování Pozorování Rozhovor Pokus Pokus Diskuze
Organizační forma	Vycházka Alternativa: Řízená činnost
Aktivity	Pozorování kořenového systému Hledání žížal Pozorování žížal Pokus se žížalami
Pomůcky	Lupy, rostliny, žížalí farma, malá krabička s víčkem, papír s hrubým povrchem

Postup realizace

Vypravíme se s dětmi na vycházku do přírody. Bylo by vhodné, abychom měli pro děti připraveny lupy vzhledem k tomu, že budeme pozorovat. Pokusíme se najít v zemi malou rostlinku, kterou z půdy velmi opatrně vyjmeme, a na kořenové soustavě této rostliny dětem ukážeme, jak kořeny rostliny vypadají. Rovněž si povíme o jejich funkci a funkci půdy, která je spjatá s kořenovým systémem.

Rozhovor

Kořen rostliny je zpravidla podzemní orgán rostlin, který na sobě nenese žádné listy, sloužící k příjmu vody a živin, které jsou rozpuštěny ve vodě, ale i k ukotvení rostliny v zemi. Kořeny má většina rostlin vyskytujících se v našich podmínkách

Jakmile si s dětmi povíme o kořenech a jejich významu pro rostliny, můžeme dětem říci, aby se pokusily v zemi najít žížaly. Pokud bude půda dostatečně vlhká, neměl by být větší problém alespoň nějakou žížalu nalézt. I tak si s sebou na tuto procházku vezmeme malou žížalí farmu, s jejímž přenášením by neměl být problém, abychom mohli dětem přímo ukázat žížaly a chodbičky, které tyto žížaly vytváří. Nyní mohou děti využít lupy, se kterými mohou blíže zkoumat to, jak se žížala pohybuje, jak vlastně vypadá, jakou má barvu a vše, čeho si mohou všimnout a co je zaujme. Poté si řekneme, čeho si děti všimly, co je zaujalo, ale zároveň je obeznámíme s informacemi o žížalách, které máme předem připraveny. Rozhovor: Žížaly, ač se zdají být malé a možná i pasivní, jsou pro rostliny velmi důležité tím, že v půdě svou činností vytvářejí malé kanálky, které provzdušňují půdu. Tyto chodbičky vznikají tím způsobem, že žížala půdu protlačuje, pohybuje se tak, že svaly zatahuje a opět uvolňuje (můžeme dětem ukázat tento pohyb na ruce), tak vzniká její vlnění, dále žížalám pomáhá vrstva lepkavého slizu, kterou je pokryta. Žížaly tímto způsobem mohou za jeden rok přerýt až jednu tunu zeminy, což je tolik, kolik uveze auto asi na dvou vozících.

Při nepřízní počasí, můžeme předešlé činnosti využít s dětmi i ve třídě. Jako ukázka kořenového systému nám pro děti bude jistě stačit i některá z pokojových rostlin. Musíme si vybrat vhodnou rostlinu hlavně z důvodu, aby některá z částí rostlin nebyla jedovatá a podobně. Rostlinu opatrně z květináče vyjmeme tak, abychom neponičili kořeny. Pokud nejsou kořeny dostatečně prorostlé, můžeme substrát mírně narušit, abychom kořeny odhalili.

Následně si s dětmi řekneme vše, co jsme měli připraveno na venkovní procházku. Žížaly, které bychom s dětmi venku mohli zkoumat, můžeme zkoumat i ve třídě. Na stolek si můžeme rozložit novinový papír a na ten položíme žížalí farmu, na kterou se s dětmi podíváme, prozkoumáme, jaké chodbičky si žížaly vytvořily a jak jimi prolézají, s dětmi si budeme i povídat o tom, čeho si na těchto chodbičkách všimly, co je zaujalo atd. Až budeme mít tyto chodbičky prozkoumané, můžeme žížaly vyklopit na připravený novinový papír, aby si děti mohly tyto žížaly prohlédnout co nejvíce. Je ovšem nutné si s dětmi předem určit pravidla, která budeme dodržovat tak, abychom neublížili žížalám, ale i tak, aby děti nedělaly věci, které by nebyly příjemné kamarádům. Žížaly, které jsme si vyklopili na noviny, poté vrátíme zpět do nádoby. Můžeme vyzkoušet i zajímavý pokus, během kterého se dětem pokusíme ukázat drobné chloupky, jimiž je tělo žížaly pokryto. Předem si připravíme uzavíratelnou papírovou krabičku, do níž uděláme malou díрку, kterou budeme žížaly poslouchat. Na dno krabičky dáme drsný papír a na něj pak položíme žížalu. Když krabič-

ku zavřeme a budeme velmi tiší, můžeme slyšet zvuk, který jde slyšet při pohybování žížaly po papíře. Poté se s dětmi přesuneme na koberec, kde si zahrajeme hru, ve které využijí vypozerované skutečnosti. Děti rozdělíme do tří menších skupinek, v nichž si děti stoupnou do zástupů a mírně rozkročí nohy. Vždy poslední ze zástupu si lehne na zem a bez použití rukou nebo nohou, jen pomocí pohybů, jakých je schopná žížala, to znamená vlnění se, se pokusí dostat na začátek zástupu tak, že budou prolézat pod nohama kamarádů jako žížala ve své chodbičce. Dítě, které se takto dostane na začátek zástupu, si stoupne a také rozkročí nohy, což je čas pro dalšího v zástupu, který postup zopakuje.

Reflexe

Ráno jsme si s dětmi zopakovali to, o čem jsme si povídali předchozí den, kdy jsme vytvářeli poster rostliny. Počasí nám bohužel nedopřálo výlet do přírody a přímé pozorování, a tak jsme zůstali v budově školy. Nejprve jsme si s dětmi pověděli o kořenovém systému a o žížalách, připravený pokus se žížalou v krabičce jsme nezrealizovali z časového důvodu - zdrželi jsme se u pozorování žížalí farmy. Také jsem navíc do projektu zakomponovala to, že si děti zkoušely napodobování pohybů žížal, také jsme si ukazovaly, jakým způsobem půdu protlačují. Po skončení řízené činnosti se některé děti samy rozhodly, že namalují žížaly. Jako předlohu si děti samy vzaly žížalí farmu na stůl a snažily se ji namalovat. Děti měly tento den natolik tvořivou náladu, že jsem se rozhodla pro ně připravit ještě výrobu žížal ze špejlí omotaných chlupatými drátky, které si poté mohly odnést domů. Stanovené cíle byly splněny, děti se ale více zaměřily na samotné pozorování žížal. Nejsem si tudíž jistá, zda došlo i ke splnění cíle, který byl stanoven pro poznávání kořenové soustavy, ale ke kterému se budu moci vrátit ještě následující den.

Tabulka 5 / struktura 3. dne

CHRÁNÍME NAŠI ZEMI	
Cíle	Pokusit se zdůvodnit důležitost ochrany půdy
Metody	Pokus Rozhovor
Organizační forma	Řízená činnost
Aktivity	Pokus s pískovým filtrem
Pomůcky	PET lahev, síťka, lepicí páska, kamínky, zemina, písek, voda, barvivo, části různých látek

Postup realizace

Tento den se budeme zabývat ochranou životního prostředí, konkrétně půdou. Připravíme si pokus, který dětem názorně ukáže, že všechny nečistoty, které do půdy pouštíme, se v této půdě zadržují. Pokus spočívá v tom, že PET lahev, nejlépe dvoulitrovou, rozřežeme horizontálně tak, aby bylo možné na dno láhve vložit sítko, na něž pak navrstvíme písek, štěrka a kamínky tak, aby jejich vrstvy byly souměrné. Takto připravený filtr nachystáme na stolek a s dětmi smícháme vodu s barvivem, popřípadě můžeme přimíchat i menší částičky různých látek jako třeba na drobné kousky natrhaný papír, zbytky potravy... Připravenou vodu vlijeme do láhve na filtr a pozorujeme, jak se voda, která proteče filtrem, vyčistí. Poté, co si ukážeme pokus, bychom si měli s dětmi promluvit o tom, co jsme tímto pokusem dokázali. Je zde patrné to, že půda kolem nás pojme veškeré nečistoty, které do půdy propouštíme, a to i třeba znečištěnou vodou.

Po skončení pokusu dětem zadáme, aby si zvolily libovolné výtvarné pomůcky a pokusili se ztvárnit kterékoliv činnosti, jež jsme za poslední tři dny prováděly. Tyto kresby se následně stanou součástí produktu.

Reflexe

Aktivitu jsme začali rozhovorem na téma vliv člověka na půdu, na začátku jsem nepočítala s tím, že bude nutné dětem vysvětlit princip třídění odpadu vzhledem k tomu, že v posledních letech je to velmi diskutované téma. Nicméně poté, co jsme si tyto základy s dětmi ujasnili, jsme se mohli pustit do pokusu, při kterém vše dopadlo dobře, jen nás ten den ve třídě bylo více, a proto vznikly šarvátky o místo a podobně. Příště bych tedy raději tento pokus udělala postupně pro dvě, nebo tři skupiny. Vzhledem k tomu, že nám počasi opět nevyšlo podle našich představ a nemohli jsme jít s dětmi po svačině na vycházku, rozhodla jsem se s dětmi ještě něco namalovat. Malovali jsme, jakou mají děti představu o vlivu člověka na přírodu, na obrázcích bylo patrné, že dětem pointa této problematiky není stále zřejmá. V důsledku tohoto zjištění ještě zakomponuji tuto problematiku do programu dalšího dne a s dětmi si ještě o znečišťování půdy pohovoříme. Nástěnku z výtvorů, které děti během projektu vytvoří, jsem chtěla vystavit až po zakončení projektu, ale na prosbu dětí jsem výtvary z těchto dní již vystavila. Děti samy si chtěly zvolit název nástěnky tak, aby rodiče věděli, co děti dělaly. Tento název na nástěnku dopracujeme až zítra společně s dětmi, ale zvolený název víme již od dnešního dne - děti ji chtějí pojmenovat jako Člověk a rostlina (Člověk a květinka byl původní návrh dětí, který jsme poté spolu prodiskutovali a rozhodli jsme se pro rostlinu). Cíle stanovené pro tento den byly naplněny pouze částečně, proto by bylo vhodné se více zaměřit i na rozhovor s dětmi, který by jim mohl toto téma lépe objasnit. Vhodné by rovněž bylo zařadit pojmové mapování.

5.2 Tematický blok Rostlina

Další tři dny se budeme zabývat rostlinou, tím, co to rostlina vlastně je, jaké druhy rostlin známe a jaké rostliny rostou v našem okolí. Třetí den se opět budeme zabývat ochranou životního prostředí a konkrétně ochranou rostlin.

Tabulka 6 / struktura 4. dne

CO JE TO ROSTLINA?	
Cíle	Dokázat popsat rozdíly mezi druhy rostlin
Metody	Rozhovor Pozorování Manipulační
Organizační forma	Vycházka
Aktivity	Pozorování rostlin v okolí školy Rozhovor o druzích rostlin
Pomůcky	Lupy

Postup realizace

S dětmi si tento den vyjdeme na procházku, v okolí školy, kde se budeme procházet, najdeme jistě mnoho stromů, keřů, ale i květin. Na vhodném místě se s dětmi zastavíme, abychom si mohli popovídat. Zeptáme se jich, jaké rostliny kolem sebe vidí a co o nich dokáží říci.

Poté dětem řekneme, jaké máme rostliny. Můžeme kolem sebe vidět stromy, keře, květiny a různé druhy trav. Stromy jsou dřeviny, které poznáme především podle toho, že mají kmen. Tyto stromy můžeme rozdělovat na listnaté stromy nebo stromy jehličnaté. Keře jsou také dřevnaté rostliny, ale tyto rostliny nemají jeden kmen, nýbrž větve vyrůstají pří-

mo ze země. Kromě toho také rozeznáváme různé typy trav, které rostou na loukách, a květin, které se často vyznačují především tím, že mají krásné a pestrobarevné květy.

Vše, o čem si s dětmi budeme na vycházce povídat, je vhodné jim zrovna ukazovat. Můžeme přijít ke stromům a zkusit, jaká je kůra na dotek, případně co uslyšíme, když ke kmenu stromu přiložíme ucho. Také se můžeme podívat na strom se širokým kmenem a vyzkoušet, kolik dětí bude potřeba, abychom strom dokázali obejmout.

Reflexe

Dostali jsme se s dětmi na vycházku na cyklostezku, kde jsme měli možnost pozorovat velké množství rostlin, některé dokonce už v květu. Již během některého z předchozích dní jsme si povídali o rostlinách a jejich rozdělení na keře, stromy atd. Přestože toto není pro děti novým tématem, stále neměly jasno a nedokázaly se správně vyjádřit. Z tohoto důvodu považuji za vhodné se k tomuto tématu vrátit ještě další den. Problém jsem viděla pouze v tom, že děti měly neustále potřebu hlavně kvetoucí rostliny trhat, musela jsem si s nimi tedy promluvit o tom, proč rostliny nemáme trhat, a to zejména začátkem jara. Poté si děti zkoušely, jaké jsou stromy na dotek a zda v jejich kmenech něco slyší. Některé děti poznamenaly, že slyší, jak stromy šeptají nebo mluví a podobně. Poté jsme se ještě na chvíli vrátili k rostlinám a ptala jsem se dětí, která rostlina je keř, strom, květina nebo tráva. Ukázalo se, že většina dětí si již utřídila myšlenky a základní rozdíly jsou jim patrnější. Stanovený cíl byl splněn, u mladších dětí bude ale i nadále potřeba se tématu věnovat.

Tabulka 7 / struktura 5. dne

JAKÉ ROSTLINY ZNÁME?	
Cíle	Poznat základní druhy rostlin. Poznat základní znaky rostlin.
Metody	Rozhovor Pozorování
Organizační forma	Vycházka
Aktivity	Pozorování rostlin v okolí školky a povídání o nich

Postup realizace

Na vycházce budeme poznávat rostliny v našem okolí. Rostliny jako sedmikrásky, pampe-lišky a podobné některé děti již možná poznají, ale můžeme si říci i názvy stromů a keřů, které bezpečně dokážeme určit. Při poznávání rostlin musíme hledět nejen na květ, nebo list, ale i na celkový vzhled stromů (kůru, výšku), keřů a ostatních rostlin. Děti ovšem nezahlcujeme mnoha názvy, řekneme si opravdu jen pár základních druhů (sedmikráska, pampe-liška, tulipán, krokus, dub, buk, borovice, smrk...).

Reflexe

Na vycházce bylo patrné, že starší děti mají již základní povědomí o názvech většiny rostlin, které se vyskytují v našem okolí. Některé rostliny děti poznaly na základě slovní pomoci, kterou jsem jim podala. Mladší děti neměly tolik informací, aby si v rostlinách utřídily myšlenky, spíše se vyjadřovaly na základě barvy rostliny. Tak jako znají fialovou fialku, pro ně byla fialkou každá podobná rostlina. Krokus tedy nazvaly fialkou, a když jsme zahlédli narcis, děti jej pojmenovaly žlutěnka a podobně. V tomto případě se projevila snaha starších dětí pomoci mladším kamarádům - snažily se jim vysvětlit to, co mladší děti neznaly. Podle mého názoru nicméně není třeba, aby ty nejmladší děti měly mnoho znalostí o názvech rostlin, a proto jsem po vysvětlení základních rozdílů dále nelpěla na dalším vysvětlování. Cíl tohoto dne byl splněn.

Tabulka 8 / struktura 6. dne

PROČ CHRÁNÍME ROSTLINY?	
Cíle	Dítě si uvědomí problematiku ochrany rostlin Dítě vysvětlí problematiku ochrany rostlin
Metody	Pokus Rozhovor
Organizační forma	Řízená činnost
Aktivity	Provedeme pokus pomocí květiny, dále povedeme rozhovor na dané téma
Pomůcky	Sklenice s vodou, barvivo, bílý karafiát

Postup realizace

U ochrany rostlin provádíme pokus s bílým karafiátem (případně jakoukoli bílou květinou). Při pokusu s rostlinou si s dětmi povídáme o tom, že rostlina do sebe taktéž vsakuje veškeré nečistoty, které se dostanou do přírody, tak, jak jsme si již pověděli u půdy. Při pokusu toto tvrzení dále demonstrujeme tak, že připravenou rostlinu dáme do vázy s obarvenou vodou. Do 24 hodin se okvětní lístky rostliny patrně obarví barvou, která se nachází ve váze. Dále si s dětmi vyprávíme o kácení lesů, proč lesy lidé kácí a k čemu využívají stromy a jejich dřevo. Nedílnou součástí čerpání dřeva z přírody je sázení nových stromů, což je způsob, jak lze vyvážit problematiku kolem kácení stromů.

Po skončení činnosti dětem opět zadáme, aby namalovaly činnosti, kterých jsme se účastnily během posledních tří dní. Mohou namalovat činnosti, které je nejvíce zaujaly nebo cokoliv je k daným činnostem napadne. Děti by měly mít možnost zvolit si prostředky a pomůcky k této činnosti libovolně.

Reflexe

Stanovené cíle byly splněny, žádný větší problém s pochopením tématu jsem nezpozorovala. Pokus s karafiátem byl zvolený vhodně a dopadl podle očekávání, posun byl patrný již na konci dne a děti mohly pozorovat první náznaky ještě před odchodem z mateřské školy. Děti měly samy již nějaké povědomí o kácení stromů, byla jsem dokonce velmi překvapená, že starší děti věděly o problematice deštných pralesů. Rozhodla jsem se proto navázat na jimi započaté téma a osvětlit i zbytku třídy jen základy této problematiky. K tomuto rozhovoru jsem využila mapu světa, kterou má škola k dispozici.

5.3 Tematický blok Vzduch

Posledními tři dny nás bude provázet problematika ovzduší a spojitost s rostlinami, konkrétně fotosyntéza, ale také si s dětmi musíme povědět o tom, co to vzduch vůbec je. Poslední den bude o ochraně ovzduší.

Tabulka 9 / struktura 7. dne

VZDUCH	
Cíle	Uvědomit si, co je to vzduch a jaký je jeho význam Dokázat zhluboka dýchat
Metody	Rozhovor Hra Dechové cvičení
Organizační forma	Řízená činnost
Aktivity	Rozhovor Hra na vítr
Pomůcky	Krepový papír

Postup realizace

Prvním den zabývající se ovzduším si na začátek, nejlépe v komunitním kruhu, s dětmi řekneme, co je to vzduch a jak důležitý pro nás je, že vzduchem rozumíme směs plynů, který je takovým v podstatě plynným obalem Země. Velmi důležitou složkou je zde kyslík, který je velmi prospěšný pro člověka, je to složka, kterou vdechujeme a která nám v podstatě dává život. Abychom si uvědomili, co to vlastně vzduch je, zkusíme s dětmi meditační cvičení. Pokud je krásný den, otevřeme ve třídě dokořán okna, aby do třídy proudilo co nejvíce čerstvého vzduchu. Děti si lehnou na zem.

Před samotným dechovým cvičením můžeme zařadit hru na odreagování, pokud k tomu bude ve třídě vhodné klima. Ke hře využijeme nastříhané proužky z krepového papíru, které později budeme moci využít pro dechová cvičení. Tyto krepové proužky budou představovat vítr. Úkolem dětí bude běhat po obvodu třídy tak, aby se krepový papír začal pohybovat tak, jako by ve třídě foukal silný vítr. Pokud učitelka tleskne, děti se musí ihned zastavit tak, aby se žádný z proužků nepohnul a ve třídě zavládlo bezvětří.

Dechové cvičení

„Položte se na záda, ruce nechte volně podél těla, dlaně jsou vzhůru a prsty mírně, volně pokrčené. Nohy jsou mírně od sebe, hlava je volně položená. Poté zavřete oči. Uvědomte si pravou ruku, kousek ji nadzdvihněte a nechte ji volně a bezvládně padnout na zem. Stejně to udělejte s levou rukou. Uvědomte si ji, nadzdvihněte ji, nechte ji padnout a uvolnit. Pak jenom trochu pokrčte pravou nohu v koleni a nechte ji bezvládně klesnout na zem. Totéž proveďte s levou nohou. Trochu pokrčit v koleni a nechat ji bezvládně padnout. Nyní jemně koulejte hlavou doprava a doleva. Pak ji nechte uvolněnou dokoulet někam doprostřed. Můžete také nakrabatit čelo a zavírat oči. Pak uvolněte i čelo a oči. Sešpulte rty a svírejte čelisti, pak nechte i ústa uvolnit. Napněte, zpevněte na chvíli břicho a hrudník a pak i je uvolněte. Celé tělo uvolněte, nechte je úplně zvolnit. Zůstaňte uvolnění a nehybní. Zhluboka se nadechněte nosem, chvíli zadržte a vydechněte pusou. Znovu se zhluboka nadechněte nosem a vydechněte.“

Reflexe

Prostory nám před dechovým cvičením nedovolily, abychom se rozešli připravenou hrou. Vzhledem k tomu, že děti byly během dne dost aktivní, nebyl žádný problém udržet je chvíli v klidu, aby bylo cvičení efektivnější. Dětem šlo dýchání poměrně dobře, jen ty mladší měly problém s vdechováním nosem a udržení délky podle počítání a pokynů. Proto jsme si po skončení cvičení vzali mladší děti bokem a ještě jsme s nimi procvičovali. Po skončení dechového cvičení jsme si s dětmi vzali krepový papír, který jsme si rozstříhali, a ještě jsme v dechových cvičeních pokračovali. Oba stanovené cíle byly splněny, ovšem některé děti potřebovaly více času k jejich naplnění (jednalo zvláště o děti mladší, problémy měl také chlapec s diagnostikovanou epilepsií). Děti, které měly menší nedostatky například při dechovém cvičení, jsem si později vzala do vedlejší třídy, kde jsem měla dostatek času a možností věnovat se jim individuálně a mohli jsme se tak více zaměřit na dech.

Tabulka 10 / struktura 8. dne

VČELKY	
Cíle	Seznámit se, se životem včel Poznat přínos včel pro rostliny
Metody	Pozorování Rozhovor Dialog
Organizační forma	Řízená činnost
Aktivity	Vyprávění o včelách, hmyzu a jejich životě
Pomůcky	Hmyz, zavařovací sklenice, lupy

Postup realizace

V komunitním kruhu si budeme povídat o hmyzu a jejich přínosu pro přírodu. Pokud se nám to podaří, můžeme přinést dětem na ukázkou například mouchu, nebo lépe včelu v zavařovací skleničce na pozorování, ale pro zhlédnutí lepších detailů můžeme použít i obrázky. S dětmi si nejprve povíme, co je to hmyz.

Rozhovor

Hmyz jsou živočichové, kteří jsou nejrozšířenějším druhem na Zemi. Poznáme je především podle toho, že mají tělo rozdělené na tři části - hlavu, hrud' a zadeček. Většinou mají šest nohou a tykadla, která jsou základním smyslovým orgánem, což znamená, že všechny smysly, jako jsou hmat, čich, chuť, poznává hmyz za jejich pomoci. Zajímavý je u hmyzu i životní cyklus. Hmyz totiž neroste, jako to známe u jiných živočišných druhů, ale prochází celkovou proměnou. Například motýli se líhnou z vajíček jako larvy podobné červu, které se později zakuklí a z těchto kulek se nakonec vyklubou motýli. U včel máme vajíčko, později larvu, předkuklu a kuklu, poté dospělého jedince. Včely žijí ve společnostech, kterým říkáme včelstva, nejčastěji v úlu. V tomto úlu je jejich společnost rozdělena. Máme

zde královnu, která klade vajíčka, a trubce, což jsou samečci, o královnu se starají dělnice, některé poté vylétají z úlu a starají se o potravu, v tomto případě je potravou pyl, který sbírají z rostlin. Právě sbírání pylu, které pro potravu vykonává hmyz, je důležitým pro opylování rostlin, které slouží jejich rozmnožování. Díky ptákům, veverkám a jiným zvířatům se zase roznáší semena rostlin. Právě včela svým létáním z květu na květ a sběrem nektaru svým sosáčkem pyl z květu přenáší na další rostliny.

Reflexe

Podářilo se mi ukázat dětem mouchu, ale bohužel jsme se nedostali k pozorování včely. Při přípravě jsme nepočítala s tím, že děti nebudou mít představu o tom, co jsou to včelí úly, jedinou jejich představou byly úly jako z pohádek. Proto jsme se při vycházce zastavili v blízkosti úlů, které jsou umístěny na kraji lesa. Zde se nám také podařilo zpozorovat to, jak včely sbírají nektar. Při dalším rozhovoru jsem zjistila, že děti stále nemají povědomí o tom, co včely vlastně sbírají. Ovšem splnění stanovených cílů bylo bezproblémové.

Tabulka 11 / struktura 9. dne

DÝCHEJME ČISTÝ VZDUCH	
Cíle	Seznámit se s principem fotosyntézy Uvědomit si vliv člověka na ovzduší
Metody	Rozhovor
Organizační forma	Vycházka
Aktivity	Dechové cvičení na dekách v přírodě spojené s rozhovorem
Pomůcky	Deky

Postup realizace

Rostliny stejně jako lidé potřebují kyslík, a to je tématem dnešního dne. Proto je vhodné vydat se na procházku do přírody, kde si na vhodném místě sedneme na připravené deky, nebo podušky (pokud nám to počasí dovolí). Pokud však počasí nebude dostatečně příznivé, stačí, když si ve třídě otevřeme okna, abychom mohli lépe dýchat. Nejprve se párkrát zhluboka nadechneme, poté dětem povíme o tom, že my, lidé, vdechujeme kyslík, což je velmi životu prospěšná látka, ale naopak vydechujeme oxid uhličitý, který je ve větší míře člověku nebezpečný. Naopak rostliny vdechují oxid uhličitý, který přeměňují na kyslík. To je hlavní důvod, proč ochraňujeme rostliny - abychom i mohli lépe dýchat. I zde je ale patrný vliv, který má na přírodu člověk, protože nejen oxid uhličitý, který pro nás není vhodný, ale i jiné látky a plyny vypouští do ovzduší právě člověk. Tyto látky vznikají převážně činností člověka, například spalováním dřeva, výfuky z aut a podobně. To je jedním z důvodů, proč mají lidé žijící ve velkých městech větší zdravotní problémy. Proto se ještě několikrát zhluboka nadechneme, abychom plicím dodali tolik potřebný vzduch.

Po návratu do mateřské školy se s dětmi posadíme ke stolečkům a začneme s výrobou závěrečných prací do portfolia. Opět bychom měly děti požádat, aby namalovaly činnosti, kterých se během posledních tří dní účastnily. Vhodné by bylo, aby si opět samy děti zvolily vhodné pomůcky a materiál.

Reflexe

Děti se již v minulosti setkaly s tématem fotosyntézy u rostlin, a přestože si nepamatovaly pojmy týkající se této problematiky, mohu posoudit, že jejich obecné povědomí bylo dostačující. To byl jeden z důvodů, že jsme při debatě na toto téma neměli žádné větší problémy, ani nutnost více se do problematiky ponořit. I samy děti byly schopné uvědomit si další způsoby, kterými ovlivňuje činnost člověka ovzduší. Vzhledem k tomu, že jsme na tom byli časově dobře, vyzkoušeli jsme další dechová cvičení, čímž jsme navázali na cvičení z prvního dne tohoto bloku. Cíle, které byly na dnešní den stanoveny, byly splněny, problémy s jejich splněním jsem nezaznamenala ani u dětí mladších.

6 REFLEXE

Během ověřování aplikační práce jsem byla nucena se mnohokrát odklonit od naplánované struktury. Vzhledem k nevyhovujícím podmínkám jsem předběhla druhý tematický blok rostliny a ten jsem nahradila posledním tematickým blokem vzduch. Problematiku rostliny jsme tedy probrali jako poslední. V bakalářské práci jsem tyto bloky neprohodila z důvodu, že považuji za logičtější, ale i propojenější, pokud bloky následují tak, jak byly napsány původně. K této problematice došlo zejména proto, že realizace byla naplánovaná na přelom března a dubna, kdy nás počasí nakonec dost překvapilo. Proto by bylo možná vhodnější, kdyby se realizace přesunula spíše na období května, kdy by se nemusely tyto problémy vyskytovat v takové míře. Jistě by bylo možné, kdyby se dané téma posunulo i na podzim, alespoň jeho začátek.

Hlavní cíl, který jsem na začátku praktické části uvedla, byl splněn, toto zjištění mi bylo potvrzeno během výletu a následného rozhovoru s dětmi. Tento výlet nebyl již součástí mnou naplánovaných aktivit, ale měla jsem možnost se jej účastnit několik dní po ukončení programu. Bylo zde patrné, že děti již lépe vnímají, že i rostlina je živá a že jsou věci, které jí velmi škodí. Samy, a to bez upozornění dospělého, sebraly v lese nalezený sáček, daly si jej do bundy s tím, že jej vyhodí do koše. Přístup k trhání květin a podobně se také změnil, ale tento posun byl patrný jen u některých dětí, zejména u těch starších. O splnění zbylých cílů, jako bylo povědomí o propojení v přírodě, jsem se mohla přesvědčit již postupně při ověřování práce. Děti si tyto věci uvědomovaly, ale i zde musím podotknout, že mnohem lepší bylo toto povědomí u dětí starších. Mladší děti si pamatovaly věci, které jsme spolu probrali, ale pokud jsem se s nimi na dané téma chtěla pobavit hlouběji, bylo zřetelné, že se ztrácí a problematice tolik nerozumí. Přestože jsem se snažila více věnovat dětem mladším, bylo zřejmé, že na některé věci ještě nestačí. Zato mohu s určitostí říci, že mají děti velice dobré povědomí o přírodě, která se vyskytuje v místě mateřské školy a jejich bydliště. Děti i přes menší obtíže dokáží poznat základní druhy a typy rostlin. Velkou pomocí zde bylo to, že děti jsou ve všeobecnosti vedeny podobnou cestou, již jsem se jim snažila já sama ukázat. Většina dětí je z rodin, pro které příroda, ale i její ochrana není novou problematikou. I přes podporu rodičů a učitelů však bylo zřetelné, že téma je vhodnější pro děti spíše předškolního věku, nejlépe pěti až šesti leté.

Produkt, který měl být součástí realizace, se mělo stát portfolio činností, které s dětmi během deseti dní budeme realizovat. Vzhledem k tomu, že jsem dětem pouze vysvětlila, co

by mohly nakreslit, ale samotné kreslení jsem se snažila nechat jen na nich, se však stalo, že jsme místo portfolia činností vytvořili sbírku kreseb a výtvorů, které souvisely s tématem. Tyto výtvary jsme poté vyvěsili na nástěnku v prostorách školy tak, aby byla přístupná dětem i rodičům. Výsledným produktem se tedy stala výstavka pro rodiče, která obsahovala tvorbu a výkresy ze všech tematických bloků, kterými jsme s dětmi procházeli. Na samotných dětech jsme nechali i pojmenování této nástěnky. Po rozhovoru s dětmi jsme rozhodli pro „Chráníme rostliny“. Tato výstavka byla nakonec doplněna i o fotografie, které jsme pořídili během realizace projektu, a taktéž zde bylo uvedeno, proč a co s dětmi dané dny děláme a co je naším cílem, což mělo velmi pozitivní ohlasy od rodičů. Doporučila bych proto, aby při realizaci tohoto projektu byl kladen důraz na spontánní projevy dětí, které samy mají potřebu být aktivně zapojeny do veškerého dění, a pokud se rozhodneme vytvořit výstavu dětských prací, mělo by se jednat o prezentaci kreativity samotných dětí, a ne učitele. To je také důvod, proč se vyvarovat se všem šablonám a předkreslování. Také je dobré o problematice, kterou se s dětmi zabýváme, dostatečně informovat také rodiče, kteří se pak budou moci sami rozhodnout, zda je to cesta, již by se chtěli při výchově dětí ubírat. Pak také můžeme čekat lepší a samostatné zapojení rodičů a jejich vyšší zájem.

7 DISKUZE A DOPORUČENÍ PRO PEDAGOGICKOU PRAXI

Během realizace projektu došlo k mnohým změnám, projekt ovlivňovaly povětrnostní podmínky a počasí. Stejnou měrou zasahovaly do konečné podoby projektu i děti. Snažila jsme se být vždy přístupná jejich návrhům a nápadům, ale i jejich individuálním potřebám. Stejným stylem by měl přistupovat každý pedagog, který se rozhodne realizovat, tento projekt. Především se vždy soustředit na děti a být pro ně pouze doprovodem a pomocníkem.

Nesmíme při realizace především v přírodě zapomínat na možná nebezpečí. Pokud se vydáme na vycházku do přírody. Musíme se nejprve seznámit s místem, kam se chystáme vydat. Předjdeme tak možným překvapením v podobě jedovatých rostlin, či možnosti zranění. Důležité je i mít na vědomí možnosti především alergických reakcí u dětí. Projekt je koncipován na jarní období, kdy se vyskytuje přemíra pylů a jiných alergenních látek. Vhodné je, aby byl pedagog vždy připraven a měl po ruce lékárníčku s veškerým vybavením.

Při realizaci jsem se setkávala i s potřebou doplnit aktivitu dětí daného dne i o některé hry, básničky či příběhy, které byly vždy tematicky shodné, ale pomohli projekt zbavit stereotypu.

S dětmi bychom mohli dané dny realizovat i výlet, například do lesní školky, kde bychom se mohli seznámit s vysazováním stromů. Pokud by byla možnost setkat se i s některým s lesníkem, aby nám práci blíže osvětlil, jistě by dětem pomohlo i aktivní zapojení. Výsadba stromů, v lesní školce, nebo přímo do lesa by byla vítanou činností

Také jsem se během dne, kdy se seznamujeme se včelami, přesvědčila, že by i zde bylo vhodné zajít se podívat ke včelím úlům. Nebo do včelína. Ovšem nesmíme zapomínat především na bezpečnost dětí a uvědomit si možné nebezpečí související především s alergiemi na včelí bodnutí.

ZÁVĚR

„Vše je dobré tak, jak to vyšlo z rukou stvořitele, v rukách člověka všechno upadá. Člověk nutí zem, aby dávala plody, země jiné, nutí strom, aby rodil ovoce jiného stromu; mění a míchá podnebí, živly, roční období; mrzačí svého psa, svého koně, svého otroka; vše mění, má rád beztvárnost, netvory; nechce nic tak, jak stvořila příroda, ba ani člověka; je třeba jej vycvičit jako cirkusového koně; je třeba jej přizpůsobit podle jeho vkusu jako strom v zahradě.“

J. J. Rousseau

Stejně jako Rousseau jsem i já toho názoru, že vše je nejlepší, tak jak to vzejde. Přesto, ale není nutné, vynechat jakoukoliv snahu, ale tou snahou by nemělo dle mého názorů být formování dítěte, nebo i přírody do tvarů a výsledků, které považujeme za nejlepší. Dětem bychom měly dát možnosti, ukázat cestu, nebo i více, mezi kterými si budou moci vybrat a samy se dát tou, kterou uznají za nejvhodnější. Ukázat cestu, doprovodit je životem to je to o co by nám ve výchově mělo jít především.

Mou snahou bylo, aby výsledek mé práce byl shodný s tím, co výše uvádím. Celou svou práci jsem se snažila situovat tím způsobem, aby dětem byla předložena cesta, motiv na přemýšlení. Tato motivace nesouvisela jen s určitými činnostmi, které se v práci vyskytují, ale aby byla i do budoucího života a uvažování. Pokud se budeme všichni snažit dětem dát tyto možnosti a hlavně naši snahu, čas. Věřím, že budoucnost pro nás bude mít na oplátku mnoho dobrého v podobě nové lepší generace.

Stejně jako výchově dětí, bychom se měly věnovat i přírodě a životu kolem nás. Dívat se na svět v globálních záležitostech. Milovat a chápat vše co se kolem nás děje. Pokud pochopíme my, můžeme být vzorem pro mladší generace. Měly bychom vnímat problémy světa a žít jako jeho součást. Ovšem ne se nechat pohltit tím, jak velký vliv má člověk na přírodu, pokud nás zaplaví negativní myšlenky a zoufalství, propadneme neschopnosti udělat alespoň malý krok ke zlepšení. Pamatujme na to, že i malý krůček dopředu je znatelný a pokud tento malý posun dokáže každý na planetě, v globále se pohneme o znatelný kus dopředu. Mysleme na sebe, ale i na generace příští, buďme ohleduplní ke světu, lidem i přírodě. Vnímejme vše živé na planetě jako velkou součást všeho, co je pro nás drahé.

Doufám, že má práce bude inspirací a prvním krokem ke vzniku dalších projektů, které budou vnímat svět, jako něco, o co stojí bojovat.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BAŠTA, Jiří, František HRDLIČKA a Helena KOLÁŘOVÁ. *Člověk a prostředí*. Vyd. 1. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2005, 129 s. ISBN 80-01-03329-5.
- [2] ČINČERA, Jan. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*. Brno: Paido, 2007, 116 s. ISBN 978-80-7315-147-8.
- [3] LEBLOVÁ, Eliška. *Environmentální výchova v mateřské škole*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, 175 s. ISBN 978-80-262-0094-9.
- [4] HEDER, Josef. *Životní prostředí a výchova*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1994, ISBN 80-85282-88-7.
- [5] HORKÁ, Hana. *Výchova pro 21. století: koncepce globální výchovy v podmínkách české školy*. Brno: Paido, 2000, 127 s. ISBN 80-85931-850
- [6] KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA. *Předškolní a primární pedagogika: Předškolská a elementární pedagogika*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 455 s. ISBN 80-7178-585-7.
- [7] MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003, 219 s. ISBN 8073150395.
- [8] COUFALOVÁ, Jana. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy: Náměty pro učitele*. Praha: Fortuna, 2006. ISBN 80-7168-958-0.
- [9] HORKÁ, Hana. *Ekologická výchova na 1. stupni základní školy*. Brno: Masarykova univerzita, 1994. ISBN 80-210-0742-7
- [10] SZIMETHOVÁ, Monika, Adriana WIEGEROVÁ a Hana HORKÁ. *Edukačné rámce prírodovedného poznávania v kurikule školy*. Bratislava: OZ V4, 2012, ISBN 978-80-89443-12-3
- [11] NÁTR, Lubomír. *Příroda, nebo člověk?: služby ekosystémů*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2011, 349 s. ISBN 978-80-246-1888-3.
- [12] MOLDAN, Bedřich. *Podmaněná planeta*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2009, 419 s. ISBN 978-80-246-1580-6.

- [13] DANEK, Ján. *Úvod do filozofie výchovy*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amosa Komenského, 2011, 108 s. ISBN 978-80-7452-011-2.
- [14] KOPÁČOVÁ, Jana, Mária ZENTKOVÁ, Jozef ZENTKO. *Inovácia predprimárneho prírodovedného vzdelávania: úvod do pastelkovej fyziky*. Ružomberok: Verbum, 2011, 89 s. ISBN 978-80-8084-814-9.
- [15] Česká republika. Metodický pokyn MŠMT k zajištění environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty: EVVO. In: *Č. j. 16745/2008 - 22*. Praha, 2008. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/metodicky-pokyn-msmt-k-zajisteni-environmentalni-vychovy>
- [16] *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004. ISBN 80-87000-00-5.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

EVVO Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta.

RVP PV Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.

MŠMT Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy

MŠ Mateřská škola

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: vzdělávací oblasti	17
Tabulka 2: tematické bloky.....	25
Tabulka 3: struktura 1. dne	26
Tabulka 4: struktura 2. dne.....	28
Tabulka 5: struktura 3. dne.....	31
Tabulka 6: struktura 4. dne.....	33
Tabulka 7: struktura 5. dne.....	35
Tabulka 8: struktura 6. dne.....	36
Tabulka 9: struktura 7. dne.....	38
Tabulka 10: struktura 8. dne	40
Tabulka 11: struktura 9. dne.....	42

PŘÍLOHA P I: FOTOGRAFIE VÝSLEDNÉHO PRODUKTU

Fotografie 1: Na fotografii je viditelný výsledný produkt celého projektu. Na pravé straně obrázku je zobrazen poster rostliny, který vznikl během prvního dne.

